

DŮVODOVÁ ZPRÁVA

A. OBECNÁ ČÁST

Závěrečná zpráva z hodnocení dopadů regulace – malá RIA

1. Důvod předložení

Název

Zákon, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění zákona č. 306/2009 Sb., a zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

Identifikace problému, cílů, kterých má být dosaženo, rizik spojených s nečinností

Důvodem předložení návrhu novely trestního zákoníku a trestního řádu je

a) Implementace předpisů Evropské unie, konkrétně:

- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/99/ES ze dne 19. listopadu 2008 o trestněprávní ochraně životního prostředí.
- Rámcového rozhodnutí Rady 2008/913/SVV ze dne 28. listopadu 2008 o boji proti některým formám a projevům rasismu a xenofobie prostřednictvím trestního práva.
- Rámcového rozhodnutí Rady 2008/919/SVV ze dne 28. listopadu 2008, kterým se mění rámcové rozhodnutí 2002/475/SVV o boji proti terorismu.
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/123/ES ze dne 21. října 2009, kterou se mění směrnice 2005/35/ES o znečištění lodí a o zavedení sankcí za protiprávní jednání.
- Rámcového rozhodnutí Rady 2004/68/SVV ze dne 22. prosince 2003 o boji proti pohlavnímu vykořisťování dětí a dětské pornografii.
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/52/ES ze dne 18. června 2009 o minimálních normách pro sankce a opatření vůči zaměstnavatelům neoprávněně pobývajících státních příslušníků třetích zemí.

Členské státy Evropské unie jsou povinny převzít požadavky předmětných směrnic a rámcových rozhodnutí do vnitrostátních právních řádů. Některá ustanovení hlavy osmé zvláštní části trestního zákoníku (trestné činy proti životnímu prostředí, například skutková podstata trestného činu poškození a ohrožení životního prostředí podle § 293 a § 294 trestního

zákoníku) se ukázala pro v praxi jako problematická z důvodu obtížného prokazování těchto trestných činů. Tyto nedostatky jsou suplovány tím způsobem, že k postihu protiprávních jednání na tomto úseku jsou částečně využívány skutkové podstaty trestných činů nespécializovaných na ochranu životního prostředí (obecné ohrožení apod.). A proto je základním věcným cílem předkládaného návrhu zákona uvedení trestního zákoníku do souladu s těmito předpisy EU. Příslušná ustanovení trestního zákoníku se mění tak, aby bylo dosaženo plné slučitelnosti s výše uvedenými evropskými akty. Přijetím této novely se odvrátí riziko řízení o porušení Smlouvy o fungování Evropské unie (čl. 258 a n.) a případných sankcí proti ČR.

b) Předkládaná novela dále naplňuje programové prohlášení vlády ze dne 4. srpna 2010 v jeho klíčové části, a to v boji proti korupci úředních osob s cílem zvýšit transparentnost činnosti veřejné správy.

c) Na základě dosavadních zkušeností s ukládáním a výkonem trestu domácího vězení se rozšiřuje možnost jeho aplikace i na osoby, které porušují podmínky uloženého trestu obecně prospěšných prací a navrhuje se využít elektronický kontrolní systém určený pro kontrolu výkonu trestu domácího vězení i na institut podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, za současného uložení povinnosti zdržovat se po určitou část zkušební doby v určeném obydlí nebo jeho části v hodinách určených soudem. Obdobně, jako v případě trestu domácího vězení bude i v dalších případech využití elektronického kontrolního systému zpoplatněno.

d) Dále se na základě požadavků praxe navrhuje zpřesnění některých ustanovení trestního zákoníku a v návaznosti na změny provedené v hmotném právu se navrhuje doplnění trestního řádu.

2. Návrh variant řešení

Varianta č. 0 – Ponechání současného stavu – tzv. varianta „nulová“

Analýza současného stavu

Současná trestněprávní legislativa není v plném souladu s právem Evropské unie, neboť výše citované předpisy Evropské unie byly přijímány v průběhu legislativního procesu schvalování trestního zákoníku a nemohly se v něm ještě promítnout požadavky v nich obsažené. Trestné činy poškození a ohrožení životního prostředí a poškození a ohrožení životního prostředí z nedbalosti podle § 293 a 294 současné právní úpravy jsou v praxi obtížně aplikovatelné. V letech 2008 až 2009 byl projednán jeden případ za dva roky¹, v roce 2010 taktéž jeden případ². Dle statistiky trestních oznámení podaných Českou inspekcí životního prostředí jak podle trestního zákona č. 140/1961 Sb. (za roky 2008 a 2009), tak podle trestního zákoníku č. 40/2009 Sb. (tj. od nabytí účinnosti 1. 1. 2010) převažuje z hlediska trestněprávní kvalifikace neoprávněné nakládání s chráněnými a volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami (§ 299, § 300 trestního zákoníku, § 181f, § 181g trestního zákona), a to převážně spáchané na exemplářích druhů chráněných úmluvou CITES.

¹ Týká se Ohrožení a poškození životního prostředí dle § 181a, § 181 b trestního zákona č. 140/1961 Sb.

² stav k 4. 6. 2010; týká se poškození a ohrožení životního prostředí a poškození a ohrožení životního prostředí z nedbalosti dle § 293 a § 294 trestního zákoníku č. 40/2009 Sb.

V některých případech zahájí Policie ČR trestní řízení z vlastního podnětu, např. se jedná o nedovolené přeshraniční přepravy odpadů nebo podezření z neoprávněného nakládání s odpady ze strany velkých odpadových společností³. Ročně se jedná o cca 20 případů.

V případě Rámcového rozhodnutí Rady 2008/919/SVV ze dne 28. listopadu 2008, kterým se mění rámcové rozhodnutí 2002/475/SVV o boji proti terorismu se rozšiřuje současné znění skutkové podstaty trestného činu teroristický útok o doposud chybějící postih veřejného podněcování k takové trestné činnosti (§ 311 odst. 2).

Podle Rámcového rozhodnutí Rady 2004/68/SVV ze dne 22. prosince 2003 o boji proti pohlavnímu vykořisťování dětí a dětské pornografii se dětskou pornografií rozumí materiál, který znázorňuje nejen skutečné dítě, ale i materiál obsahující realistické znázornění neexistujícího dítěte, které se aktivně nebo pasivně účastní jednoznačně sexuálního jednání, a to včetně dráždivého vystavování přirození nebo ohanbí. Skutková podstata trestného činu výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií (§ 192) se v tomto směru rozšiřuje.

Dále je nutné transponovat požadavek Rámcového rozhodnutí Rady 2008/913/SVV ze dne 28. listopadu 2008 o boji proti některým formám a projevům rasismu a xenofobie prostřednictvím trestního práva a navrhuje se postihovat i jiné zločiny proti lidskosti, než pouze zločiny nacistů a komunistů a dále podle čl. 1 odst. 1 písm. c) tohoto rámcového rozhodnutí doplnit také postih zpochybňování, popírání nebo schvalování válečných zločinů.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/52/ES ze dne 18. června 2009 o minimálních normách pro sankce a opatření vůči zaměstnavatelům neoprávněně pobývajících státních příslušníků třetích zemí v článku 9 odst. 1 stanoví, že trestné má být jednání, které je spácháno úmyslně, přičemž okolnosti stanovené v článku 9 odst. 1 písm. a) až e) nemusí být splněny kumulativně. Dosavadní § 342 odst. 1 trestního zákoníku je uvozen slovy „kdo ve větším rozsahu“, tzn. vždy musí být splněna podmínka většího rozsahu. Směrnice však okolnost, že byl čin spáchán ve větším rozsahu nepožaduje pro případy, kdy k porušení dochází opakovaně či soustavně [článek 9 odst. 1 písm. a)], za obzvláště vykořisťujících okolností [článek 9 odst. 1 písm. c)], kdy je příslušník třetí země obětí obchodování s lidmi [článek 9 odst. 1 písm. d)], nebo pokud se zaměstnávání týká nezletilé osoby [článek 9 odst. 1 písm. e)].

Novela je svou povahou především transpoziční a proto zde nulová varianta nepřichází v úvahu. V opačném případě by se Česká republika vystavovala nebezpečí řízení o porušení Smlouvy o fungování Evropské unie (čl. 258 a n.) a případným sankcím.

Varianta č. 1 – Novela trestního zákoníku včetně implementace práva EU.

Tato varianta je nutná z důvodu sladění trestního zákoníku s požadavky výše uvedených směrnic Evropského parlamentu a Rady a rámcových rozhodnutí Rady. Rovněž je nezbytné v nejkratší lhůtě naplnit programové prohlášení vlády ČR v boji proti korupci, a to především úředních osob a dále provést nezbytná upřesnění a doplnění trestního zákoníku podle požadavků praxe.

3. Dotčené subjekty

- Policie ČR
- státní zastupitelství
- soudy

³ Jedná se o případy, které byly neformálně projednávány a konzultovány s Českou inspekcí životního prostředí

- Česká inspekce životního prostředí
- fyzické osoby, které spáchají trestný čin
- advokáti
- soudní znalci
- úřední osoby
- nevládní a neziskové organizace

4. Vyhodnocení nákladů a přínosů

4.1 Identifikace nákladů a přínosů

Varianta 0

Dopad na státní (veřejné) rozpočty

Zatížení státního rozpočtu, a to v řádu až miliónů EUR, z důvodu hrozby sankcí ze strany EU za neplnění povinnosti implementovat předmětné směrnice Evropského parlamentu a Rady a rámcová rozhodnutí Rady.

Dopad na podnikatelské prostředí, občany

Zůstane nezměněn.

Dopad na životní prostředí

Zachování současného stavu by mělo negativní dopad na ochranu životního prostředí, neboť platná právní úprava dostatečně nechrání životní prostředí jako celek, jednotlivé složky životního prostředí, vodní zdroje a všechny významné části přírody.

Varianta 1

Dopad na státní (veřejné) rozpočty

V oblasti ochrany životního prostředí lze předpokládat, že může dojít k nárůstu počtu případů kvalifikovaných jako trestný čin zejména v oblasti ochrany přírody a krajiny, a to na 50 až 70 případů ročně z důvodů zjednodušení skutkové podstaty trestného činu poškození a ohrožení životního prostředí, nové formulace skutkových podstat dopadajících na poškození nebo ohrožení zvláště chráněných částí přírody, území soustavy Natura 2000 i vybraných významných částí přírody pokrytých tzv. obecnou ochranou (významný krajinný prvek, jeskyně, přírodní park), dále také spáchání trestného činu neoprávněného nakládání, ohrožení a poškození chráněných živočichů a rostlin proti druhu silně ohroženému. Obecně nelze vyčíslit náklady na trestní řízení, které jsou značně individuální, (např. nelze předem odhadnout v kolika případech bude nutno v rámci dokazování vyžádat znalecký posudek, popřípadě více znaleckých posudků z různých vědních oborů a v kolika případech se bude možno spokojit s pouhým odborným vyjádřením). Navýšení počtu zaměstnanců u orgánů činných v trestním řízení ani u České inspekce životního prostředí se nepředpokládá.

V souvislosti s rozšířením postihu teroristického útoku a rasistických trestných činů se nepředpokládá dopad na státní rozpočet. V případě zpřísnění postihu korupce dojde

k celkovému ozdravení společnosti bez zřejmého dopadu na státní rozpočet. Ostatní navrhované legislativní změny jsou převážně technického charakteru a taktéž nebudou představovat finanční zátěž pro rozpočet.

Dopad na podnikatelské prostředí, občany

Subjekty by se měly zdržet jednání, které by znamenalo spáchání trestného činu. V případě zpřísnění postihu korupce, zvláště u úředních osob, se předpokládá pozitivní celospolečenský dopad.

Dopad na životní prostředí

Úprava bude mít pozitivní vliv na životní prostředí, jelikož se zvýší jeho ochrana z důvodu jak transpozice směrnice, tak odstranění nedostatků současné právní úpravy, včetně rozšíření trestněprávní ochrany na významné části přírody jako jsou také památné stromy, významné krajinné prvky, jeskyně, zvláště chráněné území, apod.

4.2 Konzultace

Ministerstvo životního prostředí (odbor ekonomických nástrojů, odbor mezinárodní ochrany biodiverzity a odbor legislativní), ministerstvo spravedlnosti (odbor legislativní a mezinárodní odbor trestní), Katedra práva životního prostředí Právnické fakulty Univerzity Karlovy, Česká inspekce životního prostředí, NGOs (Arnika, Zelený kruh, La Strada), Ministerstvo zahraničních věcí.

5. Návrh řešení

Hrozba sankcí z důvodu, že nebyly implementovány směrnice Evropského parlamentu a Rady a rámcová rozhodnutí Rady vylučuje ponechání současného stavu beze změn. Rovněž naplňování programového prohlášení vlády vyžaduje změny trestního zákoníku. Byla uvažována i varianta tzv. „čisté“ implementace, která však byla vyloučena z důvodu, že by neodstraňovala nedostatky trestního zákoníku, které se objevily při jeho praktickém využívání a nezajišťovala by vyšší a komplexní ochranu životního prostředí. Toto řešení by bylo neúplné a nefunkční. Doporučujeme proto přijmout navrhovanou variantu 1.

6. Implementace a vynucování

Orgány zodpovědné za implementaci a vynucování: Ministerstvo spravedlnosti ČR a orgány činné v trestním řízení.

7. Přezkum účinnosti

Jako období, které je vhodné pro přezkum účinnosti implementovaných opatření a pro zhodnocení pokroku při dosahování cílů novelizace, se doporučuje doba 5 let. Tato perioda je dostatečně dlouhá pro shromáždění postačujícího objemu dat relevantních pro přezkum účinnosti a podnětů od dotčených subjektů a zároveň dostatečně krátká k tomu, aby nedošlo k přehlacení velkým objemem podnětů a navrhovaných změn.

8. Zhodnocení souladu s ústavním pořádkem České republiky

Navrhovaná právní úprava je v souladu s ústavním pořádkem České republiky, respektuje zejména články 36 až 40 Listiny základních práv a svobod.

Návrh je též v souladu s judikaturou Ústavního soudu ČR a Nejvyššího soudu.

9. Zhodnocení souladu s mezinárodními smlouvami, jimiž je Česká republika vázána, a s předpisy Evropské unie

Předkládaný návrh zákona je slučitelný s právem Evropské unie. Navrhovanou právní úpravou se do českého právního řádu transponují požadavky Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/99/ES o trestněprávní ochraně životního prostředí, Rámcového rozhodnutí Rady 2008/913/SVV ze dne 28. listopadu 2008 o boji proti některým formám a projevům rasismu a xenofobie prostřednictvím trestního práva, Rámcového rozhodnutí Rady 2008/919/SVV ze dne 28. listopadu 2008, kterým se mění rámcové rozhodnutí 2002/475/SVV o boji proti terorismu a Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/123/ES ze dne 21. října 2009, kterou se mění směrnice 2005/35/ES o znečištění lodí a o zavedení sankcí za protiprávní jednání. Rámcového rozhodnutí Rady 2004/68/SVV ze dne 22. prosince 2003 o boji proti pohlavnímu vykořisťování dětí a dětské pornografii. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/52/ES ze dne 18. června 2009 o minimálních normách pro sankce a opatření vůči zaměstnavatelům neoprávněně pobývajících státních příslušníků třetích zemí.

Návrh je v souladu s mezinárodními závazky ČR.

ZVLÁŠTNÍ ČÁST

K části první

K bodu 1 a 2 (§ 60 odst. 3, 4)

V návaznosti na potřeby praxe se mění text § 60 odst. 3, a to tak, že se vypouští příkladmo uváděná specifikace doby, po kterou má být podle rozhodnutí soudu odsouzený ve svém obydlí a vykonávat trest domácího vězení. Tato specifikace (od 20. 00 hodin do 05. 00 hodin) se ukázala v praxi jako příliš návodná pro soudní rozhodování, a to i přes to, že i podle stávající právní úpravy soud mohl rozhodnout v rozsudku jinak a vymezit dobu odlišně. Navrhované znění již zcela jasně ponechává na rozhodnutí soudu, aby podle konkrétních podmínek u každého jednotlivého odsouzeného vymezil dobu výkonu trestu s přihlédnutím k jeho konkrétním podmínkám. Na druhé straně, jelikož se v případě trestu domácího vězení jedná o trest, který nahrazuje trest odnětí svobody, je zapotřebí, aby tento trest byl dostatečně důrazný a pokryl náležitě dobu, kterou by jinak odsouzený věnoval svým rekreačním nebo jiným aktivitám, což se nově zdůrazňuje v § 60 odst. 4.

K bodu 3 (§ 65 odst. 2)

Podle stávající právní úpravy, jestliže pachatel v době od odsouzení do skončení výkonu trestu obecně prospěšných prací nevede řádný život, vyhýbá se nástupu výkonu trestu, bez závažného důvodu poruší sjednané podmínky výkonu trestu obecně prospěšných prací, jinak maří výkon tohoto trestu nebo zaviněně nevykonává ve stanovené době uložený trest, může mu soud přeměnit, a to i během doby stanovené pro jeho výkon, trest obecně prospěšných prací nebo jeho zbytek v trest odnětí svobody (výjimečný odlišný postup je pak upraven v dosavadním odstavci 3). Tato právní úprava se doplňuje v tom směru, že se dává soudu možnost přeměnit trest obecně prospěšných prací v trest domácího vězení. Samozřejmě soud nemusí takto rozhodnout a může postupovat podle současné právní úpravy a rovnou přeměnit trest obecně prospěšných prací v trest odnětí svobody. Vzhledem k tomu, že trest domácího vězení stojí v hierarchii trestů hned za trestem odnětí svobody, navrhuje se, aby každá i jen započatá jedna hodina nevykonaného trestu obecně prospěšných prací se počítala za jeden den domácího vězení – tedy obdobně jako je tomu u přeměny trestu obecně prospěšných prací v trest odnětí svobody.

K bodu 4 a 5 (§ 89 odst. 1, 2)

Trestní zákoník zavedl nový institut podmíněného propuštění odsouzeného z výkonu trestu odnětí svobody před tím, než vykonal polovinu uloženého trestu, a to za splnění dalších zákonných podmínek (§ 88 odst. 2 a § 89 odst. 2, 3 tr. zákoníku). Soud takto podmíněně propuštěnému odsouzenému však musí uložit jedno v zákoně uvedených omezení, mezi nimiž je i povinnost zdržovat se v určené době ve svém obydlí. Navrhuje se rozšířit možnost takového rozhodnutí i na ostatní případy podmíněného propuštění. Bude zcela na soudu, aby podle konkrétních okolností rozhodl, zda odsouzeného podmíněně propustí na svobodu, zda jeho žádost zamítne, nebo zda ho podmíněně propustí za současně uloženého dohledu a omezení v podobě povinnosti zdržovat se po určenou dobu ve svém obydlí nebo jeho části. Rovněž bude na rozhodnutí soudu jak dlouhou část zkušební doby bude odsouzený vykonávat v rámci takového omezujícího režimu (lze předpokládat např. jednu čtvrtinu zkušební doby apod.). Stanoví se pouze, v zájmu zajištění kontinuity s výkonem trestu odnětí svobody, aby

toto omezení bezprostředně navazovalo na výkon trestu odnětí svobody, aby tak byl splněn účel trestu.

K bodu 6 (§ 89 odst. 3)

V návaznosti na změnu navrhovanou v odstavci 1 § 89, je zapotřebí provést i doplnění v následujícím textu § 89 a v odstavci 3 rozšířit odkaz též na odstavec 1.

K bodu 7 až 9 (§ 99 odst. 5, § 100 odst. 1, 2)

Navrhovaná změna v § 99 odst. 5 vychází z požadavku lékařů z oboru psychiatrie a reflektuje zájem na ochraně společnosti. Podle navrhované změny může soud změnit vykonávané ústavní ochranné léčení na zabezpečovací detenci jestliže uložené ochranné léčení neplní svůj účel. To nastane například za situace, kdy pachatel utíká ze zdravotnického zařízení, dopouští se násilí vůči zaměstnancům zdravotnického zařízení nebo vůči osobám ve výkonu ochranného léčení, anebo odmítá-li se podrobit léčbě.

Změna navrhovaná v § 100 odst. 1 a 2 spočívá v rozšíření možnosti uložení zabezpečovací detence u nepřičetných pachatelů i za jednání, která jsou úmyslnými trestnými činy v kategorii zločinu (t.j. trestného činu s trestní sazbou od 5ti roků odnětí svobody výše), jejichž pobyt na svobodě je nebezpečný a nelze očekávat, že by ochranné opatření vedlo k náležité ochraně společnosti. (Dosud byl takový postup možný jen u pachatelů zvláště závažných zločinů – s trestní sazbou od 10 let.) Stejná změna se týká pachatelů recidivistů páchajících trestnou činností pod vlivem návykových látek.

Zabezpečovací detence je ochranným opatřením, jejímž hlavním úkolem je ochrana společnosti před pachateli, kteří spáchali trestnou činnost závažného charakteru, jejichž společenská nebezpečnost je vysoká a jejich duševní stav trvale či dočasně způsobil nebo způsobuje, že se takové závažné trestné činnosti dopouštějí. Navíc u těchto osob není téměř žádná, nebo jen velmi malá pravděpodobnost účinnosti ochranné léčby v běžných psychiatrických léčebnách.

Základní podmínkou pro uložení zabezpečovací detence je její subsidiarita k ochrannému léčení. Soud uloží zabezpečovací detenci jen tehdy, nelze-li očekávat, že by uložené ochranné léčení s přihlédnutím k relevantním okolnostem plnilo svůj účel, t.j. vedlo k dostatečné ochraně společnosti. Při tom však podmínkou pro uložení zabezpečovací detence není předchozí uložení ochranného léčení a selhání pachatele při jeho předchozím výkonu. Zabezpečovací detence představuje tak krajní řešení, když jiná opatření nepřicházejí v úvahu a ochranu společnosti nelze zajistit jinými prostředky.

K bodu 10 [§ 146a odst. 4 písm. a)]

Jedná se o legislativně technickou opravu v § 146a odst. 4 písm. a), kde se vypouští slova „1 nebo“, která byla do tohoto ustanovení zařazena omylem. Okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby uvedené v odstavci 4 písmeno a), tj. ublížení na zdraví dvěma nebo více osobám se vztahuje k těžké ujmě ublížení na zdraví uvedené v odstavci 3.

K bodu 11 a 12 (§ 192 odst. 1, 2)

Jedná se o transpoziční bod článku 1 písm. b) Rámcového rozhodnutí Rady 2004/68/SVV ze dne 22. prosince 2003 o boji proti pohlavnímu vykořisťování dětí a dětské

pornografii, v němž se dětskou pornografií rozumí materiál, který znázorňuje skutečné dítě, ale i materiál obsahující realistické zobrazení neexistujícího dítě.

K bodu 13 (§ 205 odst. 2)

Na základě požadavků praxe dochází k terminologické změně a používá se tradiční spojení „takový čin“ (srov. § 247 odst. 1 písm. e) zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon). Cílem této změny je možnost efektivnějšího postihu recidivy, zejména v případech majetkové trestné činnosti.

K bodu 14 (§ 226 odst. 4)

Ustanovení naplňuje programové prohlášení vlády v bodě boje proti korupci. Programové prohlášení vlády zavazuje vládu ke zpřísnění trestů za korupční jednání zejména v případě úředních osob. Touto změnou se zavádí zvýšený postih úředních osob v trestném činu pletichy v insolvenčním řízení.

K bodu 15 a 16 (§ 241 odst. 1, 2)

V ustanovení § 241 odst. 1, 2 jsou v trestním zákoníku upraveny dvě samostatné skutkové podstaty trestného činu neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení a podobné povinné platby, v důsledku čehož by nebylo možno sčítat neodvedené platby, ani získaný prospěch. Toto rozdělení je nelogické s ohledem na to, že výše a placení pojistného se stanoví procentní sazbou z úhrnu vyměřovacích základů zaměstnanců pro pojistné na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti stanoveného podle zvláštního právního předpisu⁴ v rozhodném období (§ 39 odst. 1 a § 41 zákona č. 266/2006 Sb., o úrazovém pojištění zaměstnanců), přičemž zaměstnavatel pojistné na sociální zabezpečení, příspěvek na státní politiku zaměstnanosti a úrazové pojištění odvádí příslušné okresní správě sociálního zabezpečení jako jednu platbu (§ 39 odst. 3 a § 42 odst. 1 cit. zákona č. 266/2006 Sb.). Z těchto důvodů se obě jednání spojují do jediné skutkové podstaty, aby bylo možno v případě, kdy pachatel neodvede všechny uvedené platby, tyto sčítat a tím v konkrétním případě lépe vyjádřit povahu a závažnost spáchaného činu. Zároveň se tím celá právní úprava značně zjednodušuje.

K bodu 17 až 21 (§ 256 až § 258)

Ustanovení naplňuje programové prohlášení vlády v bodě boje proti korupci cestou zpřísnění trestních sankcí. Vláda se zavazuje ve svém prohlášení, že prostřednictvím novely trestního zákoníku zpřísní tresty za korupční jednání, zejména u úředních osob. Tento úkol neznamena pouze zvýšení trestního postihu úřední osoby v případě trestného činu přijetí úplatku (§ 331). V rámci komplexního boje s korupcí je třeba do výčtu ustanovení, u kterých by měla být trestní sazba za korupční jednání u úředních osob zpřísněna, doplnit sjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě (§ 256), pletichy při zadání veřejné zakázky a při veřejné soutěži (§ 257 odst. 2 a 3) a pletichy při veřejné dražbě (§ 258 odst. 2 a 3).

⁴ § 5 a 6 zákona č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů.

K bodu 22 (§ 293 a § 294)

Navrhuje se nové znění skutkových podstat trestných činů „poškození a ohrožení životního prostředí“ a „poškození a ohrožení životního prostředí z nedbalosti“. Tato změna je vyvolána přijetím směrnice 2008/99/ES o trestněprávní ochraně životního prostředí a potřebou její transpozice do českého právního řádu – úprava ustanovení § 293 a § 294 trestního zákoníku je nezbytná pro řádnou transpozici čl. 3 písm. a) směrnice.

Dosavadní ustanovení § 293 a § 294 trestního zákoníku odpovídají ustanovením § 181a a § 181b trestního zákona z roku 1961, která byla do nového trestního zákoníku převzata v zásadě beze změn. Navrhovaná úprava umožní efektivnější postih poškození i ohrožení životního prostředí.

Druhovým objektem trestných činů podle nově navrhovaného znění § 293 a § 294 je zájem na ochraně životního prostředí a jeho jednotlivých složek. K naplnění jejich skutkových podstat je třeba, aby byly dány dva základní předpoklady:

1. Protiprávnost jednání pachatele, která je v obou skutkových podstatách výslovně vyjádřena odkazem na příslušné právní předpisy (jde tedy, stejně jako nyní, o skutkové podstaty s blanketní dispozicí).
2. Nežádoucí stav – ohrožení či poškození životního prostředí jako celku nebo jeho jednotlivých složek určitým jednáním. Obecný trestný čin „Poškození a ohrožení životního prostředí“ by měl respektovat systém ochrany životního prostředí vyplývající z právních předpisů této oblasti a vycházet z principů práva životního prostředí, zejména z principu prevence.

Podmínky obsažené ve skutkové podstatě trestného činu poškození a ohrožení životního prostředí byly nově formulovány tak, aby byly v souladu se smyslem tohoto obecného ustanovení aplikovatelné na všechny objekty tohoto trestného činu (tj. na životní prostředí jako celek i na všechny jeho složky), nikoliv pouze na rostlinstvo a živočišstvo jako je tomu doposud. Předkladatelem návrhu byly proto zvoleny tři univerzálně aplikovatelné podmínky, přičemž je třeba naplnit alespoň jednu z nich:

1. dopustit se uvedeného jednání na větším území (ve smyslu výkladového ustanovení obsaženého v § 296, tj. na území o rozloze nejméně tři hektary a v případě povrchových vod ve vodních útvech, s výjimkou vodních toků, nejméně jeden hektar vodní plochy a u vodního toku nejméně dva kilometry jeho délky), nebo
2. moci takovým jednáním způsobit těžkou újmu na zdraví (ve smyslu § 122 odst. 1), nebo
3. způsobit, že k odstranění následků takového jednání je třeba vynaložit náklady ve značném rozsahu (tj. náklady alespoň ve výši 500.000,- Kč podle ustanovení § 138).

Druhá základní skutková podstata (kdo úmyslně takové ohrožení nebo poškození životního prostředí zvýší nebo ztíží jeho odvrácení nebo zmírnění) zůstává beze změn tak, jak je již nyní v trestním zákoníku obsažena.

Dále se navrhuje upravit okolnosti zvláště přitěžující u tohoto trestného činu:

- Pozměňuje se znění okolnosti, která podmiňuje použití vyšší trestní sazby tak, aby byla formulována stejně v případě úmyslné i nedbalostní formy tohoto trestného činu.
- Doplnuje se nová okolnost, která podmiňuje použití vyšší trestní sazby – přísněji bude trestán ten, kdo spáchá takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného značný prospěch (tj. 500.000,- Kč, podle ustanovení § 138), resp. prospěch velkého rozsahu (tj. 5.000.000,- Kč). Tato změna vychází z praktických zkušeností s trestnou činností na úseku ochrany životního prostředí, kdy trestné činy páchané právě z takových důvodů se ukazují jako nejzávažnější.

Analogickým způsobem se navrhuje upravit také nedbalostní formu trestného činu – „poškození a ohrožení životního prostředí z nedbalosti“ (§ 294).

K bodu 23 (§ 294a)

Navrhuje se doplnit do trestního zákoníku novou skutkovou podstatu trestného činu „poškození vodního zdroje“ (§ 294a). Trestněprávní ochrana vodního zdroje však novým institutem není, v současné době je obsažena v ustanovení § 293 a § 294 trestního zákoníku. Nově byla ochrana vodního zdroje vyčleněna z původního znění § 293 a § 294, jelikož se nejedná o složku životního prostředí (tou je voda jako taková), takže není vhodné a systematické, aby ochrana vodního zdroje byla obsažena v obecné skutkové podstatě chránící životní prostředí a jeho složky (§ 293 a § 294). S ohledem na význam vodních zdrojů je však žádoucí jejich trestněprávní ochranu zachovat.

V souladu s dosavadní úpravou se navrhuje chránit trestním právem pouze vodní zdroj, u něhož je vodoprávním úřadem stanoveno ochranné pásmo (podle § 30 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon), ve znění zákona č. 150/2010 Sb.). Ochranné pásmo se stanoví k ochraně vydatnosti, jakosti a zdravotní nezávadnosti zdrojů podzemních nebo povrchových vod využívaných nebo využitelných pro zásobování pitnou vodou s průměrným odběrem více než 10 000 m³ za rok (tj. jedná se o zdroje zásobující pitnou vodou přibližně 50 obyvatel), případně vyžadují-li to jiné závažné důvody, lze stanovit ochranné pásmo i pro vodní zdroje s kapacitou nižší.

Výše trestní sazby byla zvolena s ohledem na značný význam vodních zdrojů pro život a zdraví obyvatelstva a pro jejich hospodářský význam.

K bodu 24 (§ 296 odst. 3)

Nově navržený odstavec 3 § 296 je čistě transpozičním ustanovením k čl. 3 písm. d) směrnice. V tomto ustanovení se stanoví, že poškozením nebo ohrožením půdy, vody, ovzduší nebo jiné složky životního prostředí se rozumí i protiprávní provozování zařízení, ve kterém jsou skladovány nebezpečné látky nebo je zde bez povolení podle jiného právního předpisu prováděna nebezpečná činnost.

K bodu 25 (§ 297 odst. 1)

Jedná se o transpozici článku 4 bod 1. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/123/ES ze dne 21. října 2009, kterou se mění směrnice 2005/35/ES o znečištění lodí a o zavedení sankcí za protiprávní jednání. Trestní postih se z hrubé nedbalosti (zavedené trestním zákoníkem v § 16 odst. 2) rozšiřuje i na prostou nedbalost, ať již ve formě nedbalosti vědomé nebo nedbalosti nevědomé.

K bodu 26 (§ 298a)

Navrhuje se doplnit do trestního zákoníku novou skutkovou podstatu trestného činu „neoprávněná výroba a jiné nakládání s látkami poškozujícími ozonovou vrstvu“ (§ 298a). Jedná se o zcela novou skutkovou podstatu, kterou současná ani dřívější právní úprava neznala. Její zařazení je však zcela nezbytné s ohledem na nutnost transpozice čl. 3 písm. i) směrnice 2008/99/ES o trestněprávní ochraně životního prostředí, který jednoznačně požaduje, aby členské státy zajistily, aby jednání spočívající v protiprávní výrobě, dovozu, vývozu, uvádění na trh nebo používání látek poškozujících ozonovou vrstvu představovalo trestný čin. Navržené znění skutkové podstaty přesně odpovídá dikci směrnice.

K bodu 27 (§ 299 až § 301)

Navrhuje se podstatným způsobem revidovat ustanovení § 299, jeho nedbalostní formu v ustanovení § 300 a také ustanovení § 301.

Tyto změny jsou vyvolány především povinností důsledně transponovat čl. 3 písm. f) až h) směrnice 2008/99/ES o trestněprávní ochraně životního prostředí. Ačkoliv některá jednání, jež mají podle směrnice představovat trestné činy, již byla v trestním zákoníku obsažena, bylo tomu tak neúplně a poměrně nesystematicky ve vztahu k základním pramenům práva ochrany přírody a krajiny v ČR, kterými jsou zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 100/2004 Sb., o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně některých zákonů (zákon o obchodování s ohroženými druhy), ve znění pozdějších předpisů, jejichž prostřednictvím jsou také naplňovány závazky vyplývající z mezinárodních úmluv a unijního práva v této oblasti.

Smyslem navrhovaných změn je zpřesnění předmětných ustanovení trestního zákoníku tak, aby odpovídala směrnici 2008/99/ES o trestněprávní ochraně životního prostředí (tedy aby zahrнула všechna jednání směrnici požadovaná), a přitom navazovala na vžitou systematiku uvedených vnitrostátních, unijních i mezinárodních pramenů práva.

Původní obsah § 301 se navrhuje včlenit do ustanovení § 299 a § 300, která tak nyní zahrnou komplexně druhovou ochranu přírody. Konkrétně to znamená, že

- do § 299 a § 300 se navrhuje doplnit některá jednání („odejme z přírody, poškodí, jinak zasáhne do přirozeného vývoje“), která jsou nyní obsažena v § 301,
- zcela nově se do § 299 a § 300 navrhuje doplnit ochrana populací volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a jejich biotopů – trestní zákon ani trestní zákoník toto zatím vůbec neobsahuje, ale směrnice v čl. 3 písm. h) výslovně vyžaduje trestně postihovat každé protiprávní jednání, které způsobí významné poškození stanoviště v chráněné lokalitě (ochrana biotopů) a ochrana populací se jeví jako nezbytná s ohledem na nutnost zajistit transpozici čl. 3 písm. f) směrnice.

Zcela nové znění se navrhuje pro ustanovení § 301, a to jednak v souvislosti s nezbytnou transpozicí čl. 3 písm. h) směrnice, a dále s ohledem na skutečnost, aby byla zajištěna trestněprávní ochrana také částem přírody stejně významným, jako jsou chráněné druhy živočichů a rostlin. Mezi ně patří památný strom, významný krajinný prvek, jeskyně, zvláště chráněné území, evropsky významná lokalita a ptačí oblast, jejichž poškození nebo zničení by mělo být (podobně jako je tomu u jednáních uvedených v § 299 a § 300 směřující proti živočichům a rostlinám) v nejzávažnějších případech trestné.

K bodu 28 (§ 304 odst. 1)

Ministerstvo životního prostředí po projednání s ministerstvem zemědělství, které je gestorem zákona o myslivosti a zákona o rybářství požaduje částečný návrat ke znění skutkové podstaty trestného činu pytláctví, tak jak byl obsažen v trestním zákoně č. 140/1961 Sb. Trestní zákoník používá v této skutkové podstatě sloveso „uloví“ v dokonavém slovesném vidu, což umožňuje trestní postih pachatele až poté, co dojde k ulovení zvěře. Praxe ukazuje, že takto koncipovaný trestní postih je nedostatečný, neboť nepředstavuje dostatečnou hrozbu pro pachatele takové činnosti a neodráží skutečnou společenskou škodlivost neoprávněného lovu zvěře či ryb stanovené hodnoty.

K bodu 29 (§ 311 odst. 2)

Toto ustanovení transponuje požadavek Rámcového rozhodnutí Rady 2008/919/SVV ze dne 28. listopadu 2008, kterým se mění rámcové rozhodnutí 2002/475/SVV o boji proti terorismu, a to tak, že se do ustanovení § 311 odst. 2 (teroristický útok) doplňuje chybějící jednání spočívající ve veřejném podněcování k teroristické trestné činnosti.

K bodu 30 a 31 (§ 329 odst. 1, 2)

Navrhované změna ustanovení § 329 (zneužití pravomoci úřední osoby) naplňuje programové prohlášení vlády ze dne 4. srpna 2010 v jeho klíčové části, a to v boji proti korupci úředních osob s cílem zvýšit transparentnost činnosti veřejné správy. Dochází ke zvýšení trestního postihu úředních osob, a to zpřísněním trestních sazeb v odstavci 1 a 2. Zpřísnění trestní sazby v odstavci 3 není navrhováno, neboť trest odnětí svobody na pět až dvanáct let lze považovat za dostatečný.

K bodu 32 a 33 (§ 331 odst. 1, 3)

Ustanovení naplňuje programové prohlášení vlády v bodě boje proti korupci. Programové prohlášení vlády zavazuje vládu ke zpřísnění trestů za korupční jednání zejména v případě úředních osob. Touto změnou se zavádí zvýšený postih za přijetí úplatku a zvýšený trestní postih dopadající zejména na úřední osoby, kde se zvyšuje trestní sazba až na deset let, což ve svých důsledcích znamená, že se jedná o zvlášť závažný zločin ve smyslu § 14 odst. 3 trestního zákoníku. V případě recidivy hrozí pachateli takového trestného činu, je-li úřední osobou, i mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody ve smyslu § 59 trestního zákoníku. Pro úplnost je třeba uvést, že je-li vedeno trestní řízení pro zvlášť závažný zločin, může být soudem vydán příkaz k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu (§ 88 trestního řádu), což v případě korupčního jednání bude zvlášť důležité pro odhalování této trestné činnosti.

K bodu 34 (§ 337 odst. 1)

Na základě požadavků praxe dochází k doplnění § 337 odst. 1 (maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání) a jednoznačně se stanoví, že tohoto trestného činu se dopustí také pachatel, který vykonává činnost, pro kterou příslušné oprávnění pozbyl. Navrhovaná změna směřuje především k odstranění pochybností o trestnímu postihu tzv. vybodovaných řidičů ve smyslu § 123c odst. 3, 5 zák. č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích, ve znění pozdějších předpisů.

K bodu 35 a 36 (§ 342 odst. 1, 2)

Jde o transpozici článku 9 odst. 1 Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/52/ES ze dne 18. června 2009 o minimálních normách pro sankce a opatření vůči zaměstnavatelům neoprávněně pobývajících státních příslušníků třetích zemí. Tato směrnice stanoví, že trestné má být jednání, které je spácháno úmyslně, přičemž okolnosti stanovené v článku 9 odst. 1 písm. a) až e) nemusí být splněny kumulativně. Dosavadní § 342 odst. 1 trestního zákoníku je uvozen slovy „kdo ve větším rozsahu“, tzn. vždy musí být splněna podmínka většího rozsahu. Směrnice však okolnost, že byl čin spáchán ve větším rozsahu nepožaduje pro případy, kdy k porušení dochází opakovaně či soustavně [článek 9 odst. 1 písm. a)], za obzvláště vykořisťujících okolností [článek 9 odst. 1 písm. c)], kdy je příslušník

třetí země obětí obchodování s lidmi [článek 9 odst. 1 písm. d)], nebo pokud se zaměstnávání týká nezletilé osoby [článek 9 odst. 1 písm. e)].

K bodu 37 (§ 352)

Toto ustanovení transponuje požadavek Rámcového rozhodnutí Rady 2008/913/SVV ze dne 28. listopadu 2008 o boji proti některým formám a projevům rasismu a xenofobie prostřednictvím trestního práva, kde dochází k doplnění § 352 odst. 3 (násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci) tak, že se skutková podstata rozšiřuje o jednání spáchané tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem.

K bodu 38 až 41 (§ 363 odst. 2)

Navrhuje se v § 363 odst. 2 doplnit výčet trestných činů, pro které policista plní úkoly jako agent, který se účastní činnosti organizované zločinecké skupiny nebo jako člen organizované skupiny, není trestný. Doplnění zahrnuje trestné činy pletichy v insolvenčním řízení (§ 226), sjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě (§ 256), pletich při zadání veřejné zakázky a při veřejné soutěži (§ 257), pletich při veřejné dražbě (§ 258) a zneužití pravomoci úřední osoby (§ 329). Cílem uvedených úprav je širší pojetí beztrestnosti agenta při plnění jeho úkolů. Důvodem pro takový postup je především zájem společnosti na odhalování závažné kriminality, k čemuž institut agenta slouží. Oproti současné úpravě návrh doplňuje výčet skutkových podstat o trestné činy s vysokým korupčním potenciálem. Kombinací tohoto výčtu a schvalovacích a existujících fungujících dozorových mechanismů nad použitím agenta (§ 158e trestního řádu) bude zamezeno jakýmkoli nepřiměřeným zásahům do práv občanů i společností chráněných zájmů.

K bodu 42 (§ 368)

Nevládní organizace La Strada Česká republika, o.p.s. a další specializované nevládní organizace ve shodě s Ministerstvem vnitra ČR se domnívají, že oznamovací povinnost (ve smyslu § 368) vztahující se k trestným činům obchodování s lidmi a zbavení osobní svobody, které je častým prvkem obchodování s lidmi, může mít významný negativní dopad na praktickou implementaci politiky prevence a boje proti obchodování s lidmi a pomoci obětem tohoto trestného činu a to zejména v oblasti identifikace obchodovaných osob. Právě identifikace potenciálně obchodované osoby je důležitým pilířem strategií boje proti této závažné trestné činnosti. Z těchto důvodů se navrhuje v § 368 exempce z oznamovací povinnosti trestného činu obchodování s lidmi podle §168 odst. 2 a trestného činu zbavení osobní svobody (§170) pro osoby působící v organizaci poskytující pomoc obětem trestných činů.

K bodu 43 (§ 405)

Toto ustanovení transponuje požadavek Rámcového rozhodnutí Rady 2008/913/SVV ze dne 28. listopadu 2008 o boji proti některým formám a projevům rasismu a xenofobie prostřednictvím trestního práva. Dochází ke změně ustanovení § 405 (popírání, zpochybňování, schvalování, a ospravedlňování genocidia) tím, že se navrhuje podle požadavků rámcového rozhodnutí postihovat i jiné zločiny proti lidskosti, než pouze zločiny nacistů a komunistů a dále se navrhuje doplnit také doposud chybějící postih veřejného schvalování, popírání nebo ospravedlňování válečných zločinů (čl. 1 odst. 1 písm.

c) Rámcového rozhodnutí Rady 2008/913/SVV ze dne 28. listopadu 2008 o boji proti některým formám a projevům rasismu a xenofobie prostřednictvím trestního práva).

K části druhé

K bodu 1 a 2 (§ 152)

V souvislosti se zaváděním elektronického kontrolního systému, je zapotřebí ošetřit i otázku jeho zpoplatnění, a to v § 152 tr. řádu. Předpokládá se, že platba bude stanovena formou denní sazby, stejně jako je tomu v případě trestu domácího vězení, a že částka bude rovněž totožná (vyhláška č. 458/2009 Sb., kterou se stanoví denní sazba připadající na náklady spojené s výkonem trestu domácího vězení a způsob úhrady, stanoví, že denní sazba nákladů výkonu trestu domácího vězení činí 50 Kč za každý kalendářní den, ve kterém odsouzený alespoň zčásti vykonával trest domácího vězení).

K bodu 3 (§ 152 odst. 3.)

Jedná se o legislativně technickou změnu, která souvisí s novelizací § 152 odstavce 1.

K bodu 4 (§ 155 odst. 3)

Předseda senátu soudu, který rozhodl o podmíněném propuštění odsouzeného z výkonu trestu odnětí svobody rozhodne též o povinnosti odsouzeného k úhradě nákladů spojených s využitím elektronického kontrolního systému. Při tom bude postupovat podle vyhlášky č. 456/2009 Sb., o kontrole výkonu trestu domácího vězení.

K bodu 5 (§ 155 odst. 6)

Jedná se o legislativně technickou změnu, která souvisí s novelizací § 155 odstavce 3.

K bodu 6 (§ 306a odst. 3)

Skončilo-li řízení proti uprchlému pravomocným odsuzujícím rozsudkem a poté pominuly důvody, pro které se řízení proti uprchlému vedlo, na návrh odsouzeného soud takový rozsudek zruší a hlavní líčení provede znovu. Navrhuje se doplnění § 306a tak, že doba od právní moci odsuzujícího rozsudku do jeho zrušení podle § 306a odst. 2 se do promlčecí doby nezapočítává. Reaguje se tak na případy, kdy byla osoba odsouzena v řízení proti uprchlému a k jejímu vydání nebo předání podle evropského zatýkacího rozkazu dojde až s odstupem řady let (jak se v praxi často děje) a následně dojde ke zrušení odsuzujícího rozsudku podle § 306a odst. 2 trestního řádu. Přičemž hrozí, že ve skutečnosti nebude možné hlavní líčení v nezbytném rozsahu provést znovu, neboť trestní stíhání, resp. trestní odpovědnost již byla v mezidobí promlčena.

K bodu 7 (§ 334 odst. 1)

Do § 334a odstavce 1 se doplňuje povinnost soudu zaslat nařízení výkonu trestu též příslušnému středisku Probační a mediační služby, aby zajištěna řádná kontrola odsouzeného.

K bodu 8 (§ 340b)

V návaznosti na doplnění trestního zákoníku (§ 65 odst. 2) v tom směru, že se dává soudu možnost, přeměnit trest obecně prospěšných prací v trest domácího vězení, je třeba provést odpovídající doplnění v § 340 tr. řádu, které upravuje postup soudu a probačního úředníka při přeměně trestu obecně prospěšných prací v trest domácího vězení nebo v trest odnětí svobody.

K části třetí

Účinnost zákona se s ohledem na naléhavost úkolů stanoví s minimální legisvakancí.